

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

КАЧУР Роман Павлович

УДК 336.77:330.322.16

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – Економіка
та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівській комерційній академії Центральної спілки споживчих товариств України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Єлейко Василь Іванович,
Львівська комерційна академія,
завідувач кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мойсеєнко Ірина Павлівна,
Львівський державний університет
внутрішніх справ МВС України,
професор кафедри фінансів;

кандидат економічних наук, доцент
Кухта Павло Володимирович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності

Захист відбудеться « 1 » липня 2015 року о 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий « 30 » травня 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

проф. Плиса В.Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Державне регулювання інвестиційної діяльності є досить важливою умовою щодо економічного зростання країни та істотного поліпшення умов життя українських громадян.

Україна не зможе подолати кризи, яка сьогодні панує в усіх галузях економіки, увійти у світовий економічний простір, якщо не буде проведена повна реструктуризація економіки, не будуть задіяні і реалізовані сучасні новітні технології ефективного й економічного використання ресурсного потенціалу країни, не будуть запроваджені енергозберігальні технології і високоефективне обладнання.

Отже, сьогодні з найактуальніших проблем є структурне реформування промисловості на різних рівнях управління, яке б забезпечувалось науковими, методичними і правовими положеннями, а також мало підтримку з боку держави, тобто дієве державне регулювання.

Водночас економічні процеси на сучасному етапі, етапі перехідної економіки, зумовлюють необхідність комплексного дослідження структурних змін з метою визначення загальнодержавних і регіональних аспектів, тенденцій та напрямів розвитку промисловості, і особливо державного регулювання інвестиційних процесів. В умовах, коли обмежені кошти, доцільним стало обґрунтування структури організаційно-економічного механізму інвестування структурних перетворень промисловості, його регулювання. Ця проблема, яка має теоретичні і практичні аспекти, досить тісно пов'язана з капітальними вкладеннями, інвестиціями, без яких важко забезпечити стале економічне зростання.

Як вважають зарубіжні та вітчизняні вчені і практики, одним із головних чинників економічного розвитку є інвестиції. Ці інвестиції, як іноземні, так і особливо вітчизняні, повинні поєднуватись інноваційними процесами – упровадженням високоефективного і високопродуктивного обладнання, технологічним оновленням та глобальною реструктуризацією виробництв, особливо виробництв пріоритетних галузей і стратегічного призначення з метою підвищення його ефективності й конкурентоздатності. У свою чергу, збільшення внутрішніх інвестицій забезпечується зростанням валового внутрішнього продукту, в тому числі тієї його частини, яка використовується на валове нагромадження основного і обігового капіталу. Звичайно, додатковим, досить важливим та ефективним джерелом інвестованих коштів можуть бути кошти іноземних інвесторів, які на нинішній день шукають і зацікавлені в інвестуванні своїх коштів в економіку інших країн. Основною їхньою умовою є привабливість інвестицій, сприятливий інвестиційний клімат і стабільне законодавство. А тому вдосконалення механізмів регулювання, особливо державного регулювання, і активізації інвестиційних процесів є актуальним і важливим.

При переході до ринкової економіки найважливішим фактором є організація ефективної системи управління і регулювання інвестиційної діяльності на їх активізацію і побудову найбільш раціонального інвестиційного механізму,

спрямованого, перш за все, на відновлення виробництва і розвиток основних, стратегічних і пріоритетних галузей економіки. Розвиток виробництва, упровадження нових ресурсо- і енергозберігальних технологій, структурна перебудова економіки на даному етапі можливі лише із широким використанням кредитних ресурсів та залученням інвестицій і побудовою найбільш раціональних та економічно вигідних відносин між інвесторами і підприємствами.

Державне регулювання інвестиційних процесів і ефективність інвестицій досліджували такі зарубіжні економісти, як Дж. Александер, І. Ансоф, Дж. Бейлі, Е. Бредлі, Дж. Гікс, А. Гропеллі, Дж. М. Кейнс, Дж. Кокс, Г. Марковіц, Дж. Маршалл, Ф. С. Мишкін, М. Міллер, Ф. Модільяні, Ж. Моссен, Е. Нікбахт, К. Рейлі, Ж. Ривуар, С. Росс, П. Самуельсон, Дж. Сорос, Д. Стейнер, С. Уелш, І. Фішер, І. Форестер, М. Фрідман, В. Шарп та інші.

Дослідженню циклічності інвестиційних процесів присвячені праці таких українських науковців, як Є. Слуцький і М. Туган-Барановський.

Питаннями дослідження інвестиційних процесів займалися такі вітчизняні вчені як: В. Александров, Ю. Бажал, В. Балабанов, І. Бланк, Є. Бойко, О. Василик, В. Вітлінський, В. Геєць, М. Герасимчук, Б. Губський, В. Дем'янишин, М. Долішній, В. Єлейко, О. Заруба, О. Кириченко, В. Ковальов, М. Крупка, О. Кузьмін, О. Кухленко, П. Кухта, В. Лагутін, І. Ліпсіц, І. Лукінов, І. Михасюк, А. Мертенс, І. Мойсеєнко, А. Мороз, С. Науменкова, В. Опарін, А. Пересада, В. Плиса, Я. Побурко, Б. Пшик, С. Реверчук, П. Рогожин, О. Романенко, М. Савлук, О. Смирнов, І. Тивончук, Ф. Турко, А. Філіпенко, В. Шевчук, В. Шенаєв, Е. Шилов та інші.

Вагомий внесок у формування теоретично-методологічних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку країни на основі державного регулювання інвестиційної діяльності внесли провідні вчені-економісти та економісти-практики: О. Барановський, З. Герасимчук, О. Дзюблюк, П. Єгорова, І. Камінська, М. Карлін, М. Козоріз, Н. Краснокутська, І. Луніна, Б. Луців, І. Лютий, С. Науменкова, Л. Пейкова, С. Рогачов, Е. Терещенко, Л. Федулова, В. Ходаківська, С. Шумська і багато інших. Увага зазначених вище науковців торкається здебільшого теоретичних аспектів соціально-економічного розвитку країни, його фінансового, особливого інвестиційного забезпечення, участі інститутів фінансового ринку в акумулюванні та перерозподілі фінансових інвестиційних ресурсів на основі державного регулювання інвестиційної діяльності.

Однак, попри суттєві напрацювання в цій сфері, сфері державного регулювання інвестиційної діяльності, усе ще залишаються прогалини і відкритими низка проблем, які потребують досконалого обґрунтування та вирішення, а саме: питання практичних аспектів ефективного використання інвестиційного потенціалу в реальному секторі національної економіки, пошуку потенційних інвесторів та резервів щодо інвестиційного забезпечення як виробництв, так і галузей вітчизняної економіки, розроблення дієвих механізмів мобілізації та раціонального використання інвестицій, а також, особливо, державного регулювання інвестиційної діяльності.

З огляду на це актуальність комплексного дослідження державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах трансформації національної економіки та її розбудови є принциповою і беззаперечною. Усе це й обумовило (визначило) вибір теми наукового дослідження, його зміст і структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами дослідження. Дисертаційну роботу виконано в рамках науково-дослідних тем Львівської комерційної академії: «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації 0111V008260), «Проблеми метрологічного аналізу економічних систем» (номер державної реєстрації 0111V008261) і «Проблеми трансформації кооперативних систем за умов ринкової транзиції» (номер державної реєстрації 0111V008262).

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження стало розроблення теоретичних, практичних, методичних і методологічних підходів до державного регулювання в умовах трансформаційної вітчизняної економіки. Поряд із розробленням теоретичних питань, поставлено завдання здійснити аналіз фактичного стану інвестиційної діяльності за час реформування вітчизняної економіки та її впливу на розвиток реального сектору національної економіки.

Для реалізації зазначеної мети передбачено вирішити такі **завдання**:

- розкрити й уточнити сутність понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність», їх значення і структуру, а також джерела формування інвестицій в умовах ринкової національної економіки;
- розглянути особливості формування та дію нормативно-правових актів на інвестиційну діяльність суб'єктів інвестиційного процесу, розробити інституційну структуру функціонування, управління і державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах переходу від адміністративно-командної економіки до ринкової;
- дослідити економічну суть і теоретичні засади чинного механізму державного регулювання інвестиційної діяльності для розв'язання проблем підвищення його результативності в умовах переходу до ринкових відносин;
- проаналізувати і дати оцінку інвестиційної діяльності в державі в умовах трансформаційної економіки, проаналізувати ефективність інвестицій, що направляються у сферу реального сектору національної економіки;
- обґрунтувати обсяги інвестицій, які потрібні для ефективного розвитку вітчизняної економіки та її зростання;
- дослідити вплив інвестицій на реальний сектор національної економіки і визначити особливості такого впливу в умовах трансформації економіки;
- дослідити основні аспекти державного сприяння розвитку інвестиційної діяльності та окреслити шляхи підвищення її ефективності в умовах ринкових відносин;
- розробити методику, яка б забезпечувала найбільш достовірне прогнозування обсягів інвестування реального сектору національної

економіки, і на її основі розрахувати прогнозовані значення інвестицій, потрібних для ефективного розвитку вітчизняної економіки та її галузей.

Об'єктом дослідження є процеси становлення, формування і розвитку інвестиційної діяльності у сфері національного господарства, а також процеси її державного регулювання у вітчизняній трансформаційній економіці.

Предметом дослідження – теоретичні основи і практичні сторони державного регулювання інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці України.

У ході наукового дослідження за темою дисертації використано законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, укази Президента України та відповідні матеріали фінансових інститутів, підзаконні акти Міністерства фінансів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, звітні дані Національного банку України та деяких вітчизняних банківських установ, офіційні матеріали Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, розробки і наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження та реалізації вищезазначених завдань використано системний аналіз наукового пізнання, аналізу і синтезу, індукції та дедукції; метод порівняльного аналізу; застосовано загальнонауковий та аналітичний методи, що забезпечило ґрунтовне вивчення інвестиційних процесів у національній економіці та інвестиційної діяльності як суб'єктів підприємництва, так і різного рангу інститутів місцевих і загальнодержавного рівнів. Теоретичну, методологічну та інформаційну основу наукового дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з питань державного регулювання інвестиційної діяльності, системи інвестиційного забезпечення розвитку національної економіки, аналітичні та статистичні матеріали, які відображають суть інвестиційних процесів; законодавчі і нормативно-правові акти з питань інвестицій та інвестиційної діяльності, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у сферу виробництва і галузі національної економіки.

У процесі дослідження питань інвестиційної діяльності та інвестиційного забезпечення використано метод емпіричного дослідження, а для прогнозованих розрахунків застосовано різного роду економіко-математичні та економіко-статистичні методи тощо.

У дисертаційній роботі, у методологічному аспекті, використано сучасні теорії ринкової економіки, розвитку і регулювання; методи структурно-функціонального аналізу і системного підходу, групування, графічний і табличний методи, систему економічних законів і наукових припущень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах трансформації національної економіки і механізмів її ефективного функціонування в умовах ринкових відносин, а саме:

уперше:

- розроблено інституційну структуру функціонування, управління та державного регулювання вітчизняної системи інвестиційної діяльності в умовах трансформаційної національної економіки, що дає можливість виявити кореляційну залежність між інституційними структурами та оптимізувати їхню діяльність і визначити напрями впливу на інвестиційну діяльність;

удосконалено:

- концептуальні підходи до вдосконалення механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, забезпечення ефективності інвестицій, виходячи з нормативно-правових вимог і цілей стратегічного розвитку національної економіки, що забезпечить результативність вкладення інвестицій у господарський комплекс країни;
- методіку розрахунку прогнозованих значень обсягів інвестування реального сектору національної економіки, а на її основі – прогнозовані значення інвестицій, потрібних для ефективного розвитку вітчизняної економіки, що дасть можливість більш якісно розробляти програми соціально-економічного розвитку країни;
- найважливіші економічні ознаки інвестиційної діяльності, з'ясовано суть понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність», їхню відмінність від наявних понять, що дало змогу і беззаперечну можливість надати авторське трактування таких понять, як «інвестиції» та «інвестиційна діяльність», і за рахунок обґрунтованого та чіткого визначення більш ґрунтовно визначити особливості і функціональне застосування в умовах трансформаційних процесів;

набули подальшого розвитку:

- система заходів щодо поліпшення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності та вкладення інвестицій, що дасть можливість суттєво підвищити їхню ефективність і фінансові результати як суб'єктів господарювання, так і галузей національної економіки;
- методологія мінімізації інвестиційних ризиків, що дозволить значно знизити витрати від інвестиційної діяльності та підвищити віддачу від вкладених інвестицій.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в удосконаленні наявних та розробленні теоретичних і практичних засад щодо державного регулювання інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці. Основні розробки і результати досліджень можуть бути використані при формуванні законопроектів, що стосуються інвестицій та інвестиційної діяльності, а також інновацій, розробленні відповідних положень державного регулювання інвестиційної діяльності владними структурами, у тому числі державними інститутами та фінансово-кредитними установами і учасниками інвестиційного процесу щодо вдосконалення інвестиційної діяльності та управління нею як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Отримані в науковому дослідженні теоретико-методологічні основи і практичні рекомендації здобувача щодо державного регулювання інвестиційної діяльності використано в роботі Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України при формуванні стратегій залучення іноземних інвестицій у регіони України на 2014–2020 роки, а також при забезпеченні та вдосконаленні інвестиційної привабливості машинобудівної галузі, галузі сільського господарства та альтернативної енергетики України (довідка № 2274/11-14 від 21.11.2014).

Окремі теоретичні і практичні аспекти результатів дисертаційної роботи використано під час підготовки Програми розвитку та фінансування сфери споживчої кооперації Львівщини в галузі торгівлі (довідка № 127 від 04.11.2014).

Основні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівської комерційної академії при розробленні навчальних дисциплін «Інвестування», «Інвестиційне кредитування» і «Державне регулювання економіки» (довідка № 1512-14/01 від 15.12.2014).

Особистий внесок здобувача. Основні результати наукового дослідження, висвітлені в дисертації, отримані автором особисто. Із наукових статей та наукових праць, опублікованих у співтоваристві, взято лише ті результати, які отримані автором безпосередньо у процесі наукового дослідження розглядуваної проблеми і є його особистим доробком.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження, які викладені в дисертації, обговорювались та доповідались: на VIII Всеукраїнській науковій конференції аспірантів і студентів «Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем» [26–27 березня 2008 року; Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)]; науково-практичній конференції за міжнародною участю «Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій» (3 квітня 2009 року; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові механізми активізації підприємництва» (7–8 листопада 2013 року; Львівська державна фінансова академія).

Публікації. За результатами наукового дослідження, що відображено в дисертації, опубліковано 13 наукових статей, наукових праць і наукових видань у фахових та інших виданнях (8 – у фахових виданнях, із них 6 – одноосібно) загальним обсягом 5,21 друк. арк., у тому числі особисто авторові належить 4,44 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота включає: вступ, три розділи, висновки до кожного розділу та загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Основний зміст роботи викладено на 237 сторінках друкованого тексту, містить 32 таблиці, 76 рисунків (схем, діаграм). Список використаних наукових статей, публікацій (монографій) та інших літературних джерел налічує 308 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження щодо державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах трансформації національної економіки, проаналізовано наявні розробки зазначеної проблеми, її суть і значення для подальших економічних досліджень, ґрунтовно сформульовано мету і завдання, предмет і об'єкт дослідження, визначено особливості і методологію та методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих у процесі дослідження результатів, визначено зв'язок наукового дослідження із науковими програмами, темами і планами, а також ступінь практичної апробації отриманих у процесі дослідження результатів.

У **першому розділі** дисертації «**Теоретичні основи державного регулювання інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці України**» розкрито сутність інвестицій та інвестиційної діяльності, їх значення і структуру, еволюцію розвитку в період переходу від адміністративно-командної економіки до ринкових відносин, охарактеризовано особливості державного регулювання інвестиційної діяльності і розглянуто її структуру, проаналізовано вплив різного роду інституцій та інститутів на формування інституційної структури і механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності у транзитивній економіці та розроблено інституційну структуру функціонування, управління та державного регулювання вітчизняної системи інвестиційної діяльності в умовах українського законодавства.

На основі аналітичного аналізу наукових публікацій із досліджуваної проблеми встановлено, що в наукових дослідженнях і на практиці інвестиційних процесів дотепер не вироблено єдиних методичних підходів до визначення суті і значення термінів «інвестиції» та «інвестиційна діяльність».

Євроінтеграційні процеси вимагають уніфікації української законодавчої, економічної та нормативно-правової термінології з європейською – і загальною, і галузевою, яка повинна здійснюватись шляхом чіткого виконання міжнародних та європейських термінологічних стандартів у вітчизняні законодавчі та нормативно-правові акти, а також інші документи, які регламентують напрями діяльності в тих чи інших галузях державного управління. Зазначимо, що вищевказані стандарти завжди супроводжуються визначеннями, які, поряд із термінами, утворюють термінологічно-понятійний апарат певних нормативно-правових актів, різноманітних положень тощо.

Одна з основних проблем, яка призводить до колізійної ситуації в українському законодавстві та інших нормативно-правових актах, пов'язана із розбіжностями в застосуванні тих чи інших термінів та їхніх визначень.

На основі аналізу відомих підходів вітчизняних і зарубіжних учених, науковців та економістів-практиків щодо визначення сутності інвестицій (*рис. 1*) запропоновано авторське визначення терміна «інвестиції» як сукупності майнових і фінансових ресурсів та інтелектуальних цінностей, які вкладаються у власне виробництво, з метою його реконструкції, модернізації та

запровадження новітніх технологій, в інші об'єкти суб'єктів підприємництва та соціальної сфери, з метою отримання прибутку, а також інновації. А інвестиційна діяльність – це процес реалізації інвестицій, тобто вкладення матеріальних, фінансових ресурсів та інтелектуальних цінностей в об'єкти економіки і соціальної сфери.

Рис. 1. Наукові підходи до визначення сутності інвестицій і досягнення результату від їх вкладення

Примітка. Сформовано автором.

Розвиток сучасного вітчизняного інвестиційного ринку, особливо взаємодії на ньому органів держави і суб'єктів господарювання, свідчить про те, що система державного регулювання в національній економіці не відповідає міжнародним стандартам і потребам вітчизняного господарства, а тому система державного регулювання інвестиційної діяльності вимагає нагальних дієвих та кардинальних змін, а також удосконалення інституційних основ формування і розвитку інвестиційного ринку та інвестиційної діяльності.

Інституційні основи формування і розвитку інвестиційного ринку та інвестиційної діяльності є досить важливими в господарській практиці, особливо в період переходу від адміністративно-командної економіки до ринкових відносин. Адже саме в цей період, період переходу до ринкової економіки, відбуваються глибокі соціально-економічні зміни, зміни у фінансовій та виробничій сферах.

Ефективне регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів інвестування реального сектору вітчизняної економіки вимагає формування відповідних інституційних структур і дієвих нормативно-правової бази та відповідних законодавчих актів.

Інституційна структура функціонування, управління та державного регулювання вітчизняної системи інвестиційної діяльності до свого складу включає державні органи управління, регулювання та фінансового забезпечення і відповідну інфраструктуру (рис. 2).

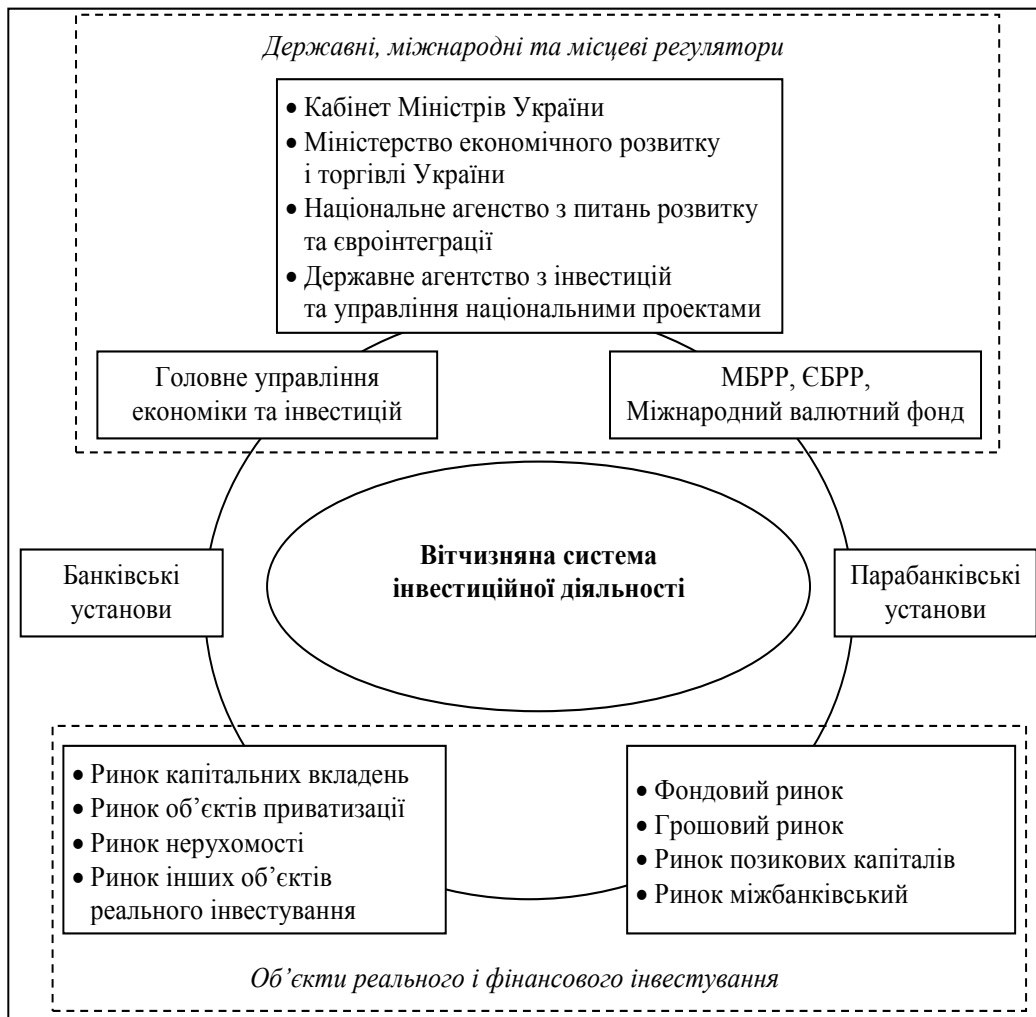

Рис. 2. Інституційна структура функціонування, управління і державного регулювання вітчизняної системи інвестиційної діяльності

Примітка. Сформовано автором.

Зазначимо, що для пожвавлення економічного зростання, піднесення інвестиційної активності та посилення темпів розвитку інвестиційних процесів досить важливими є реалізація інвестиційної та інноваційної політики держави, державне регулювання фондового ринку, розвиток діяльності фондових бірж, заохочення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку і банківське інвестиційне кредитування реального сектору національної економіки та інновацій.

Важливим напрямом у механізмі державного регулювання інвестиційної діяльності є визначення шляхів та способів залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій (рис. 3).

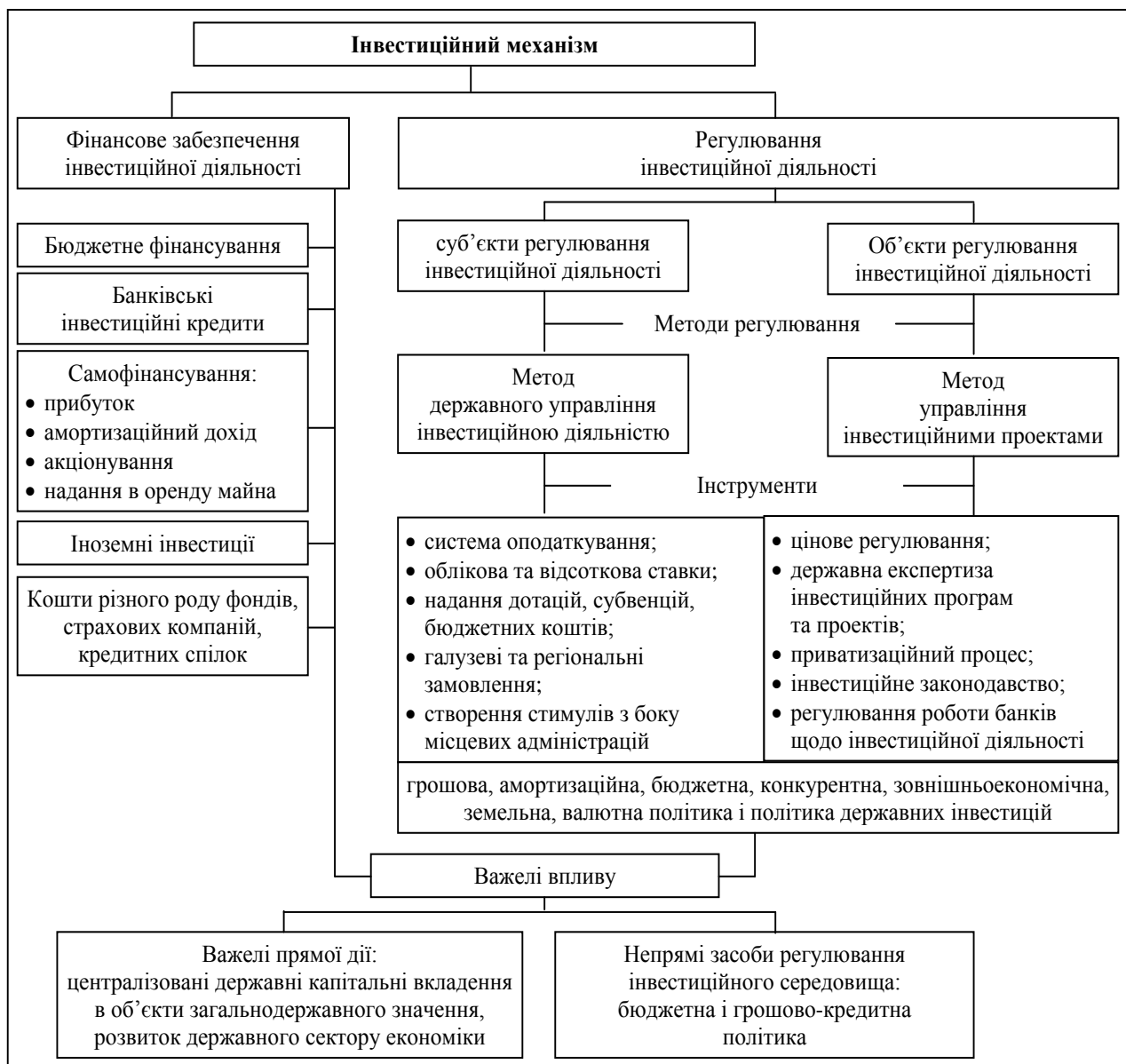

Рис. 3. Структура інвестиційного механізму регулювання інвестиційної діяльності

Примітка. Сформовано автором.

У другому розділі дисертації «Аналіз розвитку інвестиційної діяльності та особливості побудови механізму її державного регулювання» проаналізовано і дано оцінку розвитку інвестиційної діяльності в умовах ринкової економіки, із відображенням ефективності її державного регулювання, обґрунтовано наявність і потреби інвестиційних коштів, їхні джерела і розподіл, досліджено вплив інвестицій на розвиток реального сектору національної економіки.

Розвиток і дієве функціонування вітчизняної ринкової економіки можливе лише за умови суттєвого підвищення ефективності реалізації інвестиційних ресурсів у формі фінансових, сировинних, матеріальних, інтелектуальних і трудових, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування.

Визначальною умовою щодо трансформації вітчизняної економіки та її переходу від планового до сталого розвитку є формування національного

інвестиційного потенціалу (рис. 4), інвестиційного клімату та відповідної інвестиційної привабливості як окремих галузей національної економіки, окремих виробництв, територій, так і всього національного господарства, реалізація яких дозволяла б забезпечити довготривале та якісне економічне зростання країни, адже саме зазначені категорії відіграють вирішальну роль у структурній перебудові національної економіки.

Рис. 4. Структура інвестиційного потенціалу

Примітка. Сформовано автором.

Інвестиційний клімат являє собою сукупність як політичних, соціальних чинників, так і фінансових та економічних, які беруть до уваги вітчизняні і особливо іноземні інвестори, ухвалюючи відповідні рішення щодо здійснення інвестицій. Найвагомішими серед вищезазначених чинників, на наш погляд, є політична ситуація в державі та економічні параметри країни, яка залучає інвестиції.

Інвестиції досить позитивно впливають на розвиток вітчизняної економіки, сприяють зростанню промислового виробництва і поліпшенню добробуту населення (табл. 1).

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники (млн грн)

Показник	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Валовий внутрішній продукт	720 731	948 056	913 345	1 082 569	1 302 079	1 411 238	1 454 931
Випуск товарів та послуг	1 650 992	2 196 052	2 072 549	2 516 699	3 064 567	3 162 415	3 521 014
Обсяг реалізованої промислової продукції	717 077	917 036	806 551	1 065 851	1 331 888	1 400 680	1 111 269
Обсяг продуктів сільського господарства	109 985	152 210	154 202	189 405	253 569	261 835	308 100
Загальний обсяг роздрібногo товарообороту	178 233	246 903	230 955	280 890	350 059	405 114	429 242
Зайнятість населення, тис. осіб (15–70 років)	20 905	20 972	20 192	20 266	20 324	20 354	20 380
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн	1 351	1806	1 906	2 239	2 633	3 026	3 181

Примітка. Складено автором.

Дієве та ефективне інвестування і кредитування промислових підприємств, підприємств малого і середнього підприємництва веде до ефективного розвитку національної економіки, виробництва високоякісних товарів, конкурентоспроможної продукції та поліпшення добробуту населення.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності у транзитивній економіці України» визначено шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності та напрями поліпшення її державного регулювання, запропоновано методи щодо мінімізації ризиків у системі управління інвестиційною діяльністю, а також проведено розрахунок прогнозів обсягів інвестицій, які потрібні для фінансування реального сектору вітчизняної економіки, і визначено їх на найближчу перспективу.

Проведені дослідження показали, що державне регулювання інвестиційного процесу на сьогодні в нашій державі ґрунтується на принципах удосконалення законодавчих і нормативно-правових підвалин, децентралізації управління інвестиційними процесами, комплексного фінансування інвестицій тощо (рис. 5), які направлені і дотримання яких сприяє інвестиційно-інноваційному розвитку підприємств, особливо пріоритетних галузей народного господарства, стратегічних виробництв, депресивних територій і конкурентних та імпортозамінних товарів і продукції.

Рис. 5. Основні принципи державного регулювання інвестиційної діяльності

Примітка. Сформовано автором.

У роботі запропоновано методологію мінімізації інвестиційних ризиків, що дозволить суттєво знизити витрати від інвестиційної діяльності та підвищити віддачу від вкладених інвестицій.

Державне регулювання інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці повинно базуватись на відповідних розрахунках і прогнозах необхідних обсягів інвестиційних ресурсів для реального сектору національної економіки з метою вироблення раціональної макроекономічної політики та структурної побудови вітчизняної економіки.

У дисертаційній роботі на основі фактичних даних інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки за 2004–2014 роки за допомогою економетричного моделювання побудовано відповідні моделі трендів (формули 1, 2, 3) досліджуваних показників і обчислено прогнозовані значення на 2015–2016 роки (рис. 6).

$$\tilde{y}_1^{ln} = 95,6203 + 19,9127 \cdot t; \quad (1)$$

$$\tilde{y}_1^{np} = 50,2997 + 42,5731 \cdot t - 2,06003 \cdot t^2; \quad (2)$$

$$\tilde{y}_1^{exp} = \exp\{4,63285 + 0,11346 \cdot t\}. \quad (3)$$

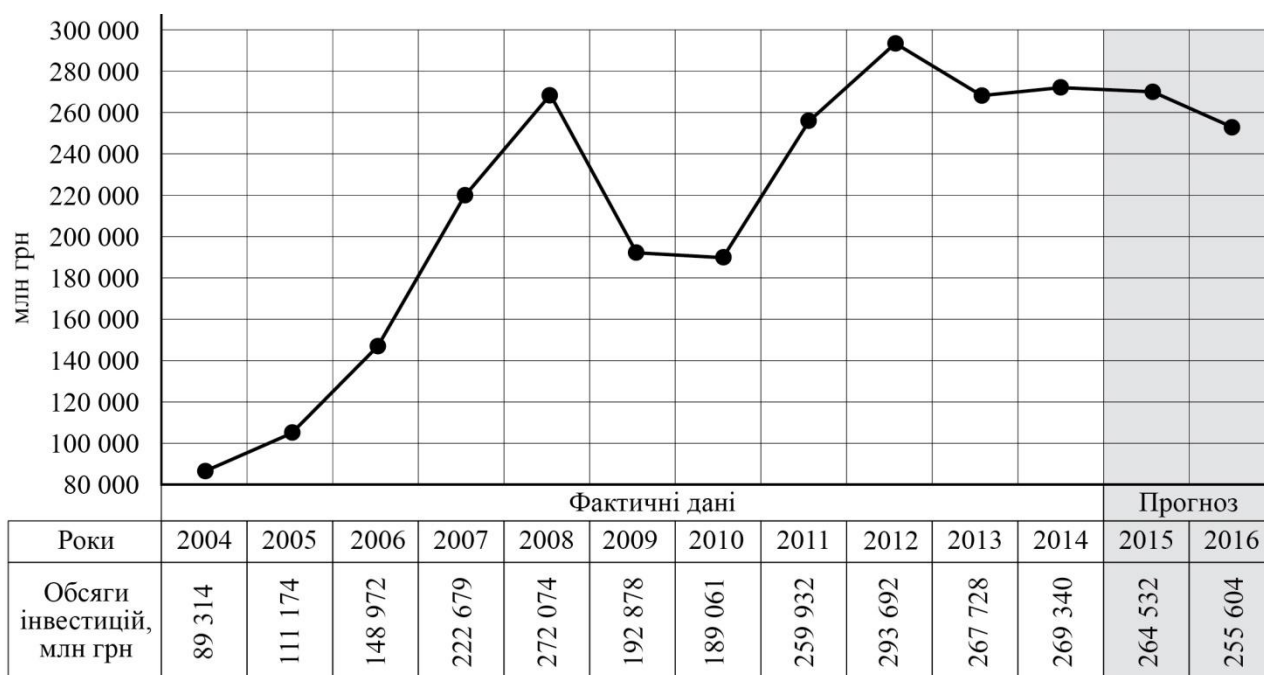

Рис. 6. Фактичні дані та прогнозовані обсяги освоєння капітальних інвестицій у національній економіці у 2004–2016 роках

Примітка. Сформовано автором.

Як свідчать дані інвестиційного забезпечення, темпи приросту інвестицій 2014 року становлять 0,6 відсотка, що на 1 612 млн грн більше, ніж дані інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки 2013-го. Водночас у 2015–2016 роках спостерігається незначний спад освоєних капітальних інвестицій, однак можна стверджувати, що прогнозовані показники підтверджують стабілізацію інвестицій у реальний сектор національної економіки.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження з питань державного регулювання інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці України дає можливість сформулювати відповідні узагальнення щодо особливостей інвестування реального сектору національної економіки в умовах ринкових відносин, а також зіставити його динаміку в період економічного зростання і кризових явищ, а також зробити такі висновки.

1. В умовах інтеграції національної економіки в міжнародний простір, особливо в європейський економічний простір, першочерговим завданням є розвиток інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності і на їх основі проведення модернізації діючих виробництв та формування нових підприємств із новітніми технологіями та інноваціями, які б забезпечували випуск конкурентоспроможних товарів і продукції на світових ринках, а також розвиток конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

2. Досить важливим у господарській практиці держави, особливо в перехідний період, є формування інституційних основ щодо розвитку інвестиційного ринку та інвестиційної діяльності. Адже саме у процесі трансформації економіки відбуваються глибокі соціально-економічні зміни як у фінансовій, так і господарській сферах. І власне інфраструктура вітчизняного інвестиційного ринку сприяє мобілізації і перерозподілу фінансових ресурсів, при цьому забезпечує впровадження інновацій, сприяє ефективному розвитку національної економіки.

А тому зазначимо, що з огляду на соціально-економічні наслідки і методи державного регулювання ринок суттєво відрізняється в розвинутих країнах і країнах із трансформаційною економікою, що спонукає до досить глибокого і всебічного вивчення та аналізу вже наявного світового досвіду, проблем та особливостей функціонування ринку і розроблення заходів щодо адаптації досвіду різних країн у сфері його регулювання до умов розвитку національної економіки.

Досконала законодавча і нормативно-правова база є важливим елементом інституційної структури функціонування, управління та державного регулювання вітчизняної системи інвестиційної діяльності і відіграє досить важливу роль у подоланні кризових явищ.

3. Державне регулювання інвестиційної діяльності є однією з умов реалізації інвестиційної політики, яка полягає в ухваленні законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють інвестиційну діяльність у державі за допомогою механізму управління інвестиційною діяльністю.

Інвестиційний механізм являє собою сукупність форм та методів формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення відповідних потреб державних структур, суб'єктів господарювання і населення для реалізації інвестиційних проектів, реконструкції та модернізації підприємств, окремих виробництв, упровадження новітніх технологій і будівництва житла.

На дієвість інвестиційного механізму суттєво впливають такі компоненти розвитку національної економіки, як інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість окремих галузей вітчизняної економіки, регіонів і територій, а тому інвестиційна політика повинна спрямовуватись на раціональне розміщення залученого капіталу.

4. Інвестиційний потенціал є досить складною економічною категорією, яка включає у свою структуру низку складових як організаційно-управлінського характеру, так і фінансово-економічного спрямування та являє собою загальний обсяг фінансових, матеріальних, майнових та інтелектуальних ресурсів, які утворюються за рахунок усіх джерел у процесі інвестування, і є показником, який характеризує можливості вкладення інвестицій в об'єкти інвестування.

В умовах дефіциту державних інвестицій і бюджетних коштів вітчизняна банківська система відіграє вирішальну роль у фінансуванні загальнодержавних і регіональних соціально-економічних програм у розвитку національної економіки, підприємництва, особливо малого і середнього, упровадженню нових і прогресивних технологій, високоефективного обладнання та устаткування і підвищення конкуренто- та експортоспроможної продукції.

5. Досить важливим і дієвим на нинішній день джерелом формування інвестиційних ресурсів стають депозити як суб'єктів господарювання, так і населення, які з року в рік зростають значними темпами, майже на 25 відсотків щорічно.

Іншим джерелом інвестиційних коштів, що направляються у вітчизняну економіку, виступають іноземні інвестиції, які мають зростаючий характер, і в посткризовий період становлять понад 10 відсотків, що позитивно впливає на реальний сектор національної економіки.

6. Зростання обсягів інвестицій суттєво сприяло розвитку таких галузей національної економіки та окремих виробництв, як машинобудування, виробництво готових металевих конструкцій, виробництво і розподілення електроенергії, газу та води, хімічне виробництво, продукти нафтоперероблення, а також позитивно впливало на підвищення заробітної плати більш ніж на 10 відсотків і доходи населення, що дозволило суттєво підвищити соціальні стандарти, знизити рівень безробіття за рахунок збільшення числа робочих місць.

7. Розробка конструктивних економіко-математичних прогнозованих моделей та на їх основі обчислення чітких і точних прогнозів інвестиційного забезпечення розвитку реального сектору національної економіки потрібна для вироблення генеральної інвестиційної стратегії щодо забезпечення інвестиціями як окремих галузей і підприємств, регіонів і територій, так і всієї вітчизняної економіки, оцінювання такого забезпечення в перспективі. Стратегія мала б вибудовуватись на основі вивчення та аналізу реальних інвестиційних можливостей суб'єктів інвестування, внутрішніх і зовнішніх факторів та охоплювати такі проблеми, як оптимізація грошових коштів, власного і позикового капіталу, розподіл прибутку та формування відповідних фондів.

Базою для прогнозованих розрахунків інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки повинні стати як система кількісних показників, що формуються на основі звітних даних банківських установ, інвестиційних фондів, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, так і відповідних суб'єктів господарювання, що використовують інвестиції для модернізації виробництва, запровадження інновацій, а також реалізації інноваційного потенціалу держави.

8. Макроекономічні прогнози і розрахунки належних фінансових ресурсів потрібні урядовим структурам, суб'єктам виробничої та фінансової діяльності, а також місцевим органам влади для розроблення стратегічних планів економічного і соціального розвитку окремих регіонів та всієї країни як на близьку, так і далеку перспективу. Уряд має використовувати прогнози для вироблення раціональної макроекономічної політики та структурної побудови національної економіки і її окремих галузей з метою вироблення продукції на експорт, імпортозамінних товарів, інноваційної продукції, а також розвитку виробництв стратегічного і пріоритетного характеру.

9. Розраховані на основі економіко-математичних методів прогнози обсягів інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки використано в роботі Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, а саме щодо формування стратегій залучення іноземних інвестицій в регіони України на 2014–2020 роки, а також при забезпеченні та вдосконаленні інвестиційної привабливості машинобудівної галузі, галузі сільського господарства та альтернативної енергетики України і при підготовці Програми розвитку та фінансування сфери споживчої кооперації Львівщини в галузі торгівлі.

10. Отримані параболічні регресійні моделі і обчислені на їх основі та побудовані відповідні тренди обсягів інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки дають можливість державним інвесторам і регіональним органам влади розробляти дієву інвестиційну політику, ефективні програми та відповідні заходи щодо розвитку регіонів, територій, окремих галузей економіки зокрема і вітчизняної економіки загалом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях

1. Качур Р. П. Особливості стимулювання інвестиційних процесів у вітчизняній економіці / Р. П. Качур // Формування ринкової економіки в Україні. – Вип. 19. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009. – С. 270–274. – 0,39 друк. арк.
2. Качур Р. П. Аналіз впливу інвестицій на розвиток національної економіки / Р. П. Качур // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2010. – Вип. 44. – С. 654–659. – 0,43 друк. арк.

3. Качур Р. П. Регресійно-кореляційний аналіз інвестицій у національну економіку / Р. П. Качур // Формування ринкової економіки в Україні. – Вип. 23, т. 1. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. – С. 299–305. – 0,69 друк. арк.
4. Качур Р. П. Фінансові ресурси банківських установ як основа активізації інвестиційних процесів / Р. П. Качур // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 21.18. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – С. 202–210. – 0,71 друк. арк.
5. Качур Р. П. Прямі іноземні інвестиції та їхній вплив на реальний сектор економіки України / Р. П. Качур // Науковий вісник НЛТУ України – Вип. 22.15. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2012. – С. 249–253. – 0,39 друк. арк.
6. Качур Р. П. Інституційна структура і нормативно-правове забезпечення регулювання інвестиційного ринку в умовах трансформації економіки / Р. П. Качур // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 23.7. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2013. – С. 241–248. – 0,61 друк. арк. [Збірник науково-технічних праць Науковий вісник НЛТУ України внесено до міжнародної науково-метричної бази: Index Copernicus (*персональна сторінка* – <http://journals.indexcopernicus.com/+++++,p24781227,3.html>)]
7. Єлейко В. І. Основні напрями формування фінансових ресурсів вітчизняною банківською системою / В. І. Єлейко, Р. П. Качур, О. С. Гирик // Формування ринкової економіки в Україні. – Вип. 29, ч. 1. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013 – С. 153–158. – 0,51 друк. арк. (*Особистий внесок автора: особливості формування фінансових ресурсів вітчизняною банківською системою для кредитування та інвестиційного забезпечення реального сектору національної економіки* – 0,17 друк. арк.).
8. Качур Р. П. Особливості активізації кредитної та інвестиційної діяльності вітчизняних банківських установ у посткризовий період / Р. П. Качур, Л. В. Мороз, М. М. Гунько // Формування ринкової економіки в Україні. – Вип. 31, ч. 1. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. – С. 323–332. – 1,2 друк. арк. (*Особистий внесок автора: особливості активізації інвестиційної діяльності вітчизняних банківських установ у післякризовий період* – 0,4 друк. арк.).

В іноземних виданнях

9. Єлейко В. І. Мінімізація ризиків фінансово-кредитної установи / В. І. Єлейко, Р. П. Качур // *Miscellanea Oeconomicae. 200-lecture Huty w Ostrowcu świętokrzyskim. STUDIA I MATERIAŁY Wydział Zarządzania i Administracji Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Rok 17. № 2/2013.* / pod redakcją : dr. Zdzisława Kałamagi, prof. VJK dr. hab. Andrzej Szplita. – Kielce 2013. – S. 231–235. *Nauki dla Zarządzania. Od czasów Adamieckiego do współczesności.* – 0,46 друк арк. (*Особистий внесок автора* – 0,23 друк. арк.).
10. Єлейко В. І. Шляхи вдосконалення механізму залучення фінансових ресурсів в економіку України / В. І. Єлейко, Р. Коваль, Є. І. Парфенюк, Р. П. Качур //

Żeszyt Naukowy nr 14 Nyższa szkoła ekonomii, prawa i nauk medyczznych im. prof. Edwarda Lipinskiego w Kielcach. Prace ż zakresu nauk skoteczznych. – Kielce, 2013. – S. 153–160 (*Особистий внесок автора* – 0,135 друк. арк.).

Тези доповідей, матеріали наукових конференцій

11. Качур Р. П. Особливості іноземного інвестування в Україні / Р. П. Качур // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. аспірантів і студентів (Львів, 26–27 березня 2008 р.). – Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2008. – Розділ 3: Трансформація інституційного розвитку фінансово-економічного середовища. – С. 104–107. – 0,21 друк. арк.
12. Качур Р. П. Прогнозування обсягів овердрафтного кредитування банківською установою / Р. П. Качур // Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (3 квітня 2009 року, Львівський регіон. ін-т держ. управління НАДУ при Президентові України ; Держ. установа «Інститут економіки та прогнозування» НАН України ; Львів. обл. держадміністрація) / за наук. ред. чл.-кора НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів, 2009. – Ч. 2. – Розділ «Інформаційно-аналітична діяльність як складова ефективного публічного адміністрування». – С. 404–406. – 0,20 друк. арк. (*Особистий внесок автора* – 0,1 друк. арк.).
13. Єлейко В. І. Інвестиційне забезпечення реального сектору вітчизняної економіки у післякризовий період / В. І. Єлейко, Р. П. Качур // Фінансові механізми активації підприємництва: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 7–8 листопада 2013 року). – Львів : ЛДФА, 2013. – Розділ 4: Фінансово-кредитні механізми підтримки підприємництва. – С. 140–141. – 0,07 друк. арк. (*Особистий внесок автора* – 0,035 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Качур Р. П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством / Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2015.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичні і практичні положення, які пов'язані з державним регулюванням вітчизняної системи інвестиційної діяльності у трансформаційній економіці, визначено її особливості в умовах переходу від адміністративно-командної системи до ринкових відносин, розроблено інституційну структуру функціонування, управління та державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкових перетворень, дано оцінку розвитку інвестиційної діяльності в умовах ринкової економіки, обґрунтовано потреби інвестицій для реального сектору національної економіки, досліджено вплив інвестицій на розвиток вітчизняної економіки.

Запропоновано основні напрями і шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності, а також основні заходи щодо мінімізації ризиків в управлінні інвестиційною діяльністю. Розроблено методику і розраховано прогнозовані обсяги інвестування реального сектору національної економіки.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиції, інвестиційний ринок, інституційна структура, трансформаційна економіка, національна економіка, ринкова економіка, ефективність інвестицій, інвестиційний ризик, прогнозування, реальний сектор економіки.

АННОТАЦИЯ

Качур Р. П. Государственное регулирование инвестиционной деятельности в трансформационной экономике Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – Экономика и управление национальным хозяйством / Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2015.

В диссертационной работе исследованы теоретические и практические положения, связанные с государственным регулированием инвестиционной деятельности в трансформационной экономике, определены ее особенности в условиях перехода от административно-командной системы к рыночным отношениям.

Подробно рассмотрены виды инвестиционной деятельности по объектам инвестиционных вложений, структуру использования инвестиций в национальной экономике и ее отдельных отраслях, а также источники инвестирования стратегических и приоритетных производств.

Большое внимание в диссертационном исследовании уделено вопросам унификации, стандартизации, кодификации терминов, касающихся инвестиций и инвестиционной деятельности, с целью единоправильного и однозначного трактования и использования в юридической, экономической и финансовой сфере.

На основании анализа деятельности различных институтов в сфере инвестиционных процессов разработано институционную структуру функционирования, управления и государственного регулирования отечественной системы инвестиционной деятельности, а также их основные направления и структуру инвестиционного механизма регулирования в условиях рыночных преобразований, дана оценка развития инвестиционной деятельности в условиях рыночной экономики, обоснованно потребности инвестиций в реальный сектор национальной экономики, исследовано влияние инвестиций на развитие отечественной экономики.

Исследованы и предложены основные направления стимулирования и повышения эффективности инвестиционной деятельности в условиях неопределенности и кризисных явлениях.

На основании статистических данных инвестиционных вложений в реальный сектор национальной экономики и при помощи эконометрического модулирования рассчитано прогнозные объемы инвестиций на ближайшую перспективу.

Предложены основные направления и пути повышения эффективности инвестиционной деятельности, а также основные мероприятия по минимизации рисков в управлении инвестиционной деятельностью. Разработана методика и рассчитаны прогнозные объемы инвестирования реального сектора национальной экономики.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиционная деятельность, инвестиции, инвестиционный рынок, институциональная структура, трансформационная экономика, национальная экономика, рыночная экономика, эффективность инвестиций, инвестиционный риск, прогнозирование, реальный сектор экономики.

SUMMARY

Kachur R. P. State regulation of investment activity in the transformational economy of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the obtaining the scientific degree of candidate of economic sciences, speciality 08.00.03 – Economics and Management by National Economy / Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2015.

In the thesis author investigates theoretical and practical principles relating to government regulation of investment activity in the transformational economy, determines its characteristics in the transition from command to market economy system, develops the institutional structure of functioning, management and state regulation of investment activity in the conditions of market transformations, evaluates the development of investment activity in the market economy, substantiates investment needs for the real sector of the national economy, investigates the effect of investments on the development of the national economy.

In addition the author suggests basic directions and ways to improve the effectiveness of investment activity, and also main measures to minimize risks in the management of investment activity. The technique is developed and forecasted levels of investments of real sector of the national economy are calculated in the thesis.

Keywords: government regulation, investment activity, investments, investment market, institutional structure, transformational economy, national economy, market economy, investment effectiveness, investment risk, forecasting, the real economy.